

HOTĂRÎREA CURȚII CONSTITUȚIONALE
despre aprobarea Raportului privind exercitarea jurisdicției
constituționale în anul 2002

Nr.2 din 16.01.2003

Monitorul Oficial al R.Moldova nr.10/2 din 28.01.2003

* * *

În numele Republicii Moldova,
Curtea Constituțională în componența:

Victor PUȘCAȘ	- președinte, judecător-raportor
Mircea IUGA	- judecător
Constantin LOZOVANU	- judecător
Dumitru PULBERE	- judecător
Elena SAFALERU	- judecător
Ion VASILATI	- judecător

cu participarea Maiei Țurcan, grefier, în baza art. 10 și art. 23 alin. (2) din Legea cu privire la Curtea Constituțională, art. 5 lit. i) și art. 80 din Codul jurisdicției constituționale, a examinat în ședință plenară Raportul privind exercitarea jurisdicției constituționale în anul 2002.

Conducându-se de prevederile art. 26 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, art. 61 alin. (1) și art. 62 lit. f) din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională

H O T Ă R Ă Ș T E :

1. Se aprobă Raportul privind exercitarea jurisdicției constituționale în anul 2002 (se anexează).

2. Raportul se expediază Parlamentului, Președintelui Republicii Moldova, Guvernului și Consiliului Superior al Magistraturii.

3. Prezenta Hotărîre este definitivă și, împreună cu Raportul, se publică în "Monitorul Oficial al Republicii Moldova".

Președintele
Curții Constituționale

Victor PUȘCAȘ

Chișinău, 16 ianuarie 2003.
Nr. 2.

Aprobat prin Hotărîrea Curții Constituționale
nr. 2 din 16 ianuarie 2003

R A P O R T
privind exercitarea jurisdicției
constituționale în anul 2002

În anul 2002 la Curte au fost depuse 51 de sesizări, solicitându-se controlul constituționalității a 23 de legi, 2 hotărîri ale Parlamentului și 11 hotărîri ale Guvernului, precum și a 2 avize pentru revizuirea Constituției. De asemenea s-au aflat pe rol la Curtea Constituțională 12 sesizări din anul 2001.

Curtea Supremă de Justiție a depus 2 sesizări, deputații în Parlament - 25, avocații parlamentari - 21, Comisia Electorală Centrală - 3 adresări pentru validarea a 5 mandate de deputați în Parlament.

Au fost soluționate în fond 20 de sesizări, s-au pronunțat 51 de

hotărîri, inclusiv 35 de hotărîri în probleme ce țin de competența funcțională a Curții. Au fost emise 4 avize asupra inițiativelor de revizuire a Constituției. Au fost apreciate drept neconstituționale, integral sau parțial, 11 legi, o hotărîre a Parlamentului și 3 hotărîri ale Guvernului - în total 15 acte. Au fost recunoscute constituționale, integral sau parțial, 9 legi .

Curtea a pronunțat 6 decizii de sistare a procesului privind controlul constituționalității unor acte normative. Nu au fost acceptate spre examinare în fond 21 de sesizări.

Asupra hotărîrilor, avizelor și deciziilor de sistare au fost expuse 11 opinii separate.

I. CONTROLUL CONSTITUȚIONALITĂȚII ACTELOR NORMATIVE (art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituție)

Curtea Constituțională, definită prin lege ca unica autoritate de jurisdicție constituțională, independentă față de orice altă autoritate publică, are scopul de a asigura supremația prevederilor constituționale, fiind, în același timp, un garant al funcționării democratice a statului în acord cu litera și principiile Constituției.

Activitatea de bază a Curții Constituționale constituie controlul constituționalității actelor ce emană de la Parlament, Președintele Republicii Moldova și Guvern sub aspectul asigurării respectării valorilor constituționale în procesul de legiferare.

În exercițiul acestei atribuții, la 19 februarie 2002 Curtea a examinat constituționalitatea Hotărîrii Parlamentului nr.807-XV din 5 februarie 2002 "Cu privire la stabilirea datei alegerilor locale generale", contestată pentru motivul încălcării unor dispoziții ale art.112 din Constituție privind autoritățile administrației publice locale, prin care se exercită autonomia locală în sate și orașe, și ale art.38 din Constituție, potrivit cărora alegerile libere au loc periodic, prin sufragiu universal, egal, direct, secret și liber exprimat, și a declarat-o neconstituțională (Hotărîrea Curții nr. 10 din 19 februarie 2002)* .

*M.O., nr. 33-35/3 din 07.03.2002.

În hotărîrea sa Curtea a relevat că Hotărîrea Parlamentului nr.807-XV produce efecte juridice care aduc atingere regimului constituțional. Prin fixarea datei alegerilor locale generale pentru 7 aprilie 2002, Parlamentul, de jure și de facto, a întrerupt mandatul consilierilor locali aleși pentru un termen de 4 ani. Constituția și cadrul legal existent nu investesc Parlamentul cu dreptul de a întrerupe mandatul aleșilor locali. Fiind abilitat prin legea electorală să adopte hotărîri privind stabilirea datei alegerilor locale generale sau anticipate, Parlamentul nu este însă în drept, potrivit art.54 alin.(1) din Constituție, să suprimă sau să diminueze drepturile și libertățile fundamentale ale omului și ale cetățeanului.

La 14 martie 2002 Curtea a supus controlului constituționalității o serie de prevederi ale Legii nr.781-XV din 28 decembrie 2001 "Pentru modificarea și completarea Legii nr.186-XIV din 6 noiembrie 1998 "Privind administrația publică locală" (Hotărîrea Curții nr.13 din 14 martie 2002)**.

**M.O., nr. 46-48/8 din 04.04.2002.

Curtea a analizat fondul problemelor abordate în sesizări și a constatat că ele vizează funcțiile, drepturile și atribuțiile organelor

administrației publice locale și definițiile de bază reglementate prin dispozițiile contestate ale Legii nr.781-XV din 28 decembrie 2001 "Pentru modificarea și completarea Legii nr.186-XIV din 6 noiembrie 1998 "Privind administrația publică locală".

În argumentarea soluției date în această cauză Curtea a relevat că Legea Supremă nu conține reguli aplicabile diferențiat autorităților administrației publice locale și că dispozițiile principale, după care trebuie să se conducă autoritățile publice locale, stipulează că raporturile dintre aceste autorități au la bază principiile autonomiei, legalității și colaborării în rezolvarea problemelor comune.

În hotărîrea sa Curtea a conchis că, operînd modificări în Legea nr.781-XV din 28 decembrie 2001 "Pentru modificarea și completarea Legii nr.186-XIV din 6 noiembrie 1998 "Privind administrația publică locală", legiuitorul a încălcat principiile autonomiei locale, descentralizării serviciilor publice, eligibilității autorităților administrației publice locale și consultării cetățenilor în problemele locale de interes deosebit.

Constatănd neconstituționalitatea unor prevederi din Legea nr.186-XIV în redacția Legii nr.781-XV pentru motivul îngrădirii dreptului autorităților locale competente de a-și soluționa în mod autonom problemele, Curtea a extins controlul constituționalității asupra unor prevederi din Codul electoral, modificate prin Legea nr.796-XV din 25 ianuarie 2002, și le-a apreciat drept neconstituționale.

La 5 martie 2002 Curtea a supus controlului constituționalității Legea nr.764-XV din 27 decembrie 2001 "Privind organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova" și a recunoscut-o constituțională, cu excepția sintagmei "...o dată în patru ani, cu cel puțin 6 luni înainte de alegerile parlamentare" din art. 17 alin.(1) (Hotărîrea Curții nr.12 din 5 martie 2002)* .

*M.O., nr. 40-42/7 din 21.03.2002.

Curtea a menționat că Legea privind organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova nu contravine dispozițiilor art.2, art.4, art.8, art.38 și art.109 din Constituție, invocate în sesizare, întrucît Parlamentul, fiind organul reprezentativ suprem al poporului, prin competența exclusivă atribuită de Constituție, reglementează prin lege organică organizarea administrației publice locale, a teritoriului, precum și regimul general privind autonomia locală. În exercițiul atribuțiilor de legiferare, reglementate în art. 72 din Constituție, Parlamentul este în drept să adopte, să modifice și să abroge orice lege, aprobarea sau consultarea opiniei cetățenilor asupra acestora în cadrul unui referendum, în special al unui referendum local, nefiind stipulată de normele constituționale.

Curtea a relevat, totodată, că restricția temporală, instituită de legiuitor prin dispozițiile art.17 alin.(1) din Legea nr. 764-XV, potrivit căroră formarea, desființarea și schimbarea statutului unității administrativ-teritoriale poate avea loc numai o dată în patru ani, cu cel puțin 6 luni înainte de alegerile parlamentare, aduce atingere împuternicirilor colectivităților locale în exercițiul autonomiei locale îngrădește dreptul cetățenilor de a-și exprima opinia în cadrul consultărilor, inclusiv prin intermediul referendumului local, în orice problemă de interes deosebit. Curtea a apreciat că sintagma "... o dată în patru ani, cu cel puțin 6 luni înainte de alegerile parlamentare" din art.17 alin.(1) din Legea nr.764-XV contravine dispozițiilor art.39, art.74 și art.109 din Constituție și a declarat-o neconstituțională.

La 28 februarie 2002 Curtea a supus controlului constituționalității unele prevederi din Legea nr.233-XIV din 23 decembrie 1998 "Cu privire

la proiectul individual de privatizare a întreprinderilor din sectorul electroenergetic" și a recunoscut drept constituționale prevederile art.3 alin.(3) și art.4 alin.(3), declarînd, totodată, neconstituționale prevederile art.1 alin.(3) din această lege (Hotărîrea Curții nr.11 din 28 februarie 2002)**.

**M.O., nr. 36-38/5 din 14.03.2002.

Curtea a menționat că prin dispozițiile contestate ale art.3 alin.(3) din Legea nr.233-XIV Parlamentul nu a încălcat dispozițiile constituționale, deoarece Legea nr.233-XIV nu stipulează interdicții pentru colectivul întreprinderii supuse privatizării de a înființa o altă întreprindere, care să participe la concursul investițional pentru privatizarea unor întreprinderi concrete.

Curtea a relevat, totodată, că Parlamentul, dispunînd în art.1 alin.(3) din Legea nr.233-XIV, care este o lege ordinară, că, în cazul apariției divergențelor între prevederile Legii nr. 233-XIV și prevederile altor acte legislative, se aplică prevederile Legii nr. 233-XIV, a încălcat dispozițiile art.72 din Constituție și ale legilor organice nr.627-XII și nr.1217-XIII, fapt pentru care instanța a declarat dispozițiile art.1 alin.(3) din Legea nr. 233-XIV drept neconstituționale.

La 19 martie 2002 Curtea a exercitat controlul constituționalității Legii nr.551-XV din 18 octombrie 2001 "Pentru modificarea articolului 23 din Legea cetățeniei Republicii Moldova nr.1024-XIV din 2 iunie 2000" (Hotărîrea Curții nr.14 din 19 martie 2002)* .

*M.O., nr. 46-48/9 din 04.04.2002.

Curtea a recunoscut drept constituțională modificarea operată în art.23 alin.(1) din Legea cetățeniei Republicii Moldova, menționînd că reglementarea modului de dobîndire și de pierdere a cetățeniei este o atribuție exclusivă a statului. Curtea a relevat de asemenea că Parlamentul, în conformitate cu art.17 alin.(1) din Constituție, care prevede că problemele cetățeniei Republicii Moldova sînt reglementate prin lege organică, este în drept atît să adopte o lege organică în acest domeniu, cît și să o modifice în funcție de necesitate.

Cît privește retragerea cetățeniei în temeiul art.23 alin.(1) lit. a) și c) din Legea nr.1024-XIV, care se face cu titlu de sancțiune și se pronunță din oficiu printr-un decret emis de Președintele Republicii Moldova, Curtea a menționat că procedura de retragere a cetățeniei, ca și cea de acordare a cetățeniei, ține exclusiv de dreptul intern al fiecărui stat. Curtea a relevat că pentru emiterea Decretului Președintelui Republicii Moldova privind retragerea cetățeniei nu este nevoie ca dobîndirea frauduloasă a cetățeniei Republicii Moldova să fie dovedită în instanța de judecată.

Atribuția Curții Constituționale, conferită prin Constituție, de a soluționa excepțiile de neconstituționalitate a legilor întregeste dimensiunea controlului de constituționalitate exercitat de organul de jurisdicție constituțională. Această cale indirectă de control, care permite cetățenilor accesul la justiția constituțională, oferă Curții Constituționale posibilitatea să exercite controlul asupra respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în activitatea de legiferare a Parlamentului.

Astfel, în exercițiul acestei competențe constituționale, la 28 martie 2002 Curtea a admis excepția de neconstituționalitate a Legii nr.1186-XIV din 27 iulie 2000 "Cu privire la interpretarea art.12 alin.4 subalin.9 din Codul funciar" ridicată în fața instanței de jurisdicție

constituțională de Curtea Supremă de Justiție (Hotărîrea Curții nr.16 din 28 martie 2002)**.

**M.O., nr. 50-52/10 din 11.04.2002.

În hotărîrea sa Curtea a constatat că Legea nr.1186-XIV este, de fapt, un act normativ de legiferare, și nu unul de interpretare, întrucît în legea interpretativă legiuitorul a instituit o normă legală nouă, enumerînd limitativ persoanele care au dreptul la atribuirea în proprietate privată a cotelor de teren echivalent, a operat cu termeni noi, care nu sînt stipulați în legea interpretată, ceea ce constituie o încălcare vădită a dispozițiilor art.66 lit. c) din Constituție, care prevede că una din atribuțiile de bază ale Parlamentului este interpretarea legilor și asigurarea unității reglementărilor pe teritoriul țării. Pentru a concretiza subiecții ce au dreptul la atribuirea în proprietate privată a cotelor de teren echivalent, Parlamentul era în drept, în conformitate cu art.66 lit.a) din Constituție, să modifice sau să completeze actul legislativ în cauză. Pentru aceste temeuri Curtea a declarat legea contestată drept neconstituțională.

La sesizarea Procurorului General, Curtea a exercitat controlul constituționalității art. 155/3 din Codul penal în redacția Legii nr.1436-XIII din 24 decembrie 1997 "Pentru modificarea și completarea Codului penal" (Hotărîrea Curții nr.17 din 2 aprilie 2002)* .

*M.O., nr. 50-52/11 din 11.04.2002.

Conform alin.1 al articolului 155/3 contestat din Codul penal, folosirea mijloacelor de credit contrar destinației indicate în contractul de credit, fie nerambursarea creditului și dobînzilor în termenele și în condițiile stipulate în contractul de credit, dacă prin aceste acțiuni au fost cauzate instituției financiare pagube materiale în proporții mari, se pedepsește cu privațiune de libertate pe un termen de la trei la șapte ani cu sau fără confiscarea averii și cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții.

Curtea a constatat că sensul direct al sintagmei contestate "fie nerambursarea creditului și dobînzilor în termenele și în condițiile stipulate în contractul de credit" denotă că aceasta se referă la un litigiu care decurge din obligațiunile contractuale civile și, prin urmare, litigiul urmează a fi soluționat conform prevederilor Codului civil. Prevăzînd prin Legea nr.1436-XIII pentru astfel de litigii o sancțiune penală de privațiune de libertate pe un termen de la trei la șapte ani, legiuitorul a ignorat prevederile Codului civil și dispozițiile actelor internaționale la care Republica Moldova este parte. Pentru aceste considerente Curtea a constatat că sintagma "fie nerambursarea creditului și dobînzilor în termenele și în condițiile stipulate în contractul de credit" din art.155/3 alin.1 din Codul penal contravine art.4 din Constituție, art.1 din Protocolul adițional nr.4 la Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și a calificat-o drept neconstituțională.

Pentru aceleași considerente Curtea Constituțională a apreciat drept contrară Constituției și sintagma "sau nerambursarea" din titlul art.155/3 din Codul penal.

La 23 mai 2002 Curtea a supus controlului constituționalității Legea nr.583-XV din 25 octombrie 2001 "Cu privire la punerea în aplicare a art.16 din Legea nr.514-XIII din 6 iulie 1995 "Privind organizarea judecătorească" și a recunoscut-o drept constituțională (Hotărîrea Curții nr.26 din 23 mai 2002)**.

**M.O., nr. 71-73/16 din 06.06.2002.

Potrivit art.1 din Legea nr.583-XV, președinții și vicepreședinții judecătoriilor, tribunalelor și ai Curții de Apel numiți în funcție pînă la intrarea în vigoare a Legii nr.486-XV din 28 septembrie 2001 rămîn în funcție pînă la expirarea termenului de 4 ani, care începe la data numirii lor în funcție.

Curtea a constatat că, potrivit dispozițiilor constituționale, organizarea și funcționarea instanțelor judecătorești nu numai că sînt de competența legislativului, dar și impun reglementarea lor prin lege organică (art.72 din Constituție). Astfel, Parlamentul, în limitele atribuțiilor de bază ce-i revin, modificînd art.16 alin.(3) din Legea nr.514-XIII din 6 iulie 1995, a stabilit termenul concret de 4 ani pentru deținerea funcțiilor de președinte și vicepreședinte al instanței judecătorești.

Curtea a relevat, totodată, că legea contestată, fiind o lege interpretativă, nu aduce atingere libertăților, stabilității ordinii de drept, înfăptuirii justiției și nu încalcă dreptul constituțional al cetățenilor privind accesul la o funcție publică și că, în acest sens, reglementarea instituită prin legea contestată nu contravine principiului neretroactivității legii, invocat de autorii sesizării.

Dispoziția normativă nouă, care stipulează că termenul de aflare în funcțiile de președinte și vicepreședinte al instanței judecătorești este de 4 ani, nu aduce atingere garanției constituționale a autorității judecătorești, inamovibilității judecătorului, independenței instanței judecătorești.

La 19 septembrie 2002, la sesizarea Curții Supreme de Justiție, Curtea a examinat constituționalitatea prevederilor art.26 alin.(6) din Legea nr.544-XIII din 20 iulie 1995 "Cu privire la statutul judecătorului", introduse prin Legea nr. 1592-XIII din 27 februarie 1998, care prevede condițiile de demisionare a judecătorilor (Hotărîrea Curții nr.34 din 19 septembrie 2002)* .

*M.O., nr. 137-138/24 din 10.10.2002.

Prin Legea nr.1592-XIII din art.26 alin.(6) al Legii nr.544-XIII s-a exclus cuvîntul "neimpozabilă", ca urmare, indemnizația lunară viageră fiind supusă impozitării.

Curtea a relevat că dispozițiile legale ce reglementează impozitarea indemnizației lunare viagere nu încalcă dreptul judecătorului la asistență și protecție socială și nu contravin principiului independenței judecătorului.

Dreptul judecătorului demisionat de a beneficia de indemnizație lunară viageră este un drept legal, iar impozitarea sau neimpozitarea acestei surse de venit sînt de latitudinea legiuitorului. Impozitele se stabilesc expres și în mod unitar de către organele abilitate de stat, sînt percepute ca un act de autoritate, ca o obligație, care derivă din însuși conceptul de politică fiscală a statului. Pentru cetățeanul contribuabil impozitul este, înainte de toate, o măsură restrictivă legal impusă asupra surselor sale de venit.

Pentru considerentele expuse Curtea Constituțională a apreciat dispozițiile art.26 alin.(6) din Legea cu privire la statutul judecătorului drept constituționale.

La 30 mai 2002 Curtea a examinat constituționalitatea unor prevederi din Legea nr.100-XV din 26 aprilie 2001 "Privind actele de stare civilă" și din Legea nr.382-XV din 19 iulie 2001 "Cu privire la drepturile persoanelor aparținînd minorităților naționale și la statutul juridic al

organizațiilor lor" (Hotărîrea Curții nr.28 din 30 mai 2002)**.

**M.O., nr. 75/19 din 13.06.2002.

Analizînd problemele abordate în sesizare sub aspectul corespunderii lor dispozițiilor constituționale, Curtea Constituțională a constatat că legislația națională reglementează regimul juridic și funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova, consacră și recunoaște dreptul la păstrarea, la dezvoltarea și la funcționarea tuturor limbilor vorbite pe teritoriul țării, proclamă principiul egalității cetățenilor în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială.

Respingînd parțial argumentele expuse în sesizare, Curtea Constituțională a remarcat că prin aderarea la actele internaționale privind drepturile și libertățile fundamentale ale omului Republica Moldova se obligă să respecte drepturile minorităților naționale în coraport cu drepturile aparținînd majorității.

Astfel, Curtea a menționat că legislația în acest domeniu garantează dreptul la educație într-o limbă minoritară, dreptul de a alege limba de educație preșcolară, la studii medii de cultură generală, medii de specialitate, tehnico-profesionale și superioare în limbile moldovenească și rusă și creează condițiile necesare pentru realizarea dreptului cetățenilor de alte naționalități, care locuiesc în Republica Moldova, la educație și instruire în limba maternă a minorității naționale.

Incluzînd în legea specială garanțiile prevăzute de legislația de bază în domeniul funcționării limbilor, Parlamentul n-a încălcat limitele de competență.

Totodată, Curtea a declarat neconstituționale sintagma " ... și rusă" din art. 10 în partea referitoare la denumirea localităților și străzilor și din art. 11 alin. (1) din Legea nr. 382-XV din 19 iulie 2001 și sintagma " ... și limba rusă" din art. 5 alin. (4) din Legea nr. 100-XV din 26 aprilie 2001 prin care legislatorul a depășit limitele dispozițiilor constituționale și legale, ce reglementează utilizarea limbilor în sferele vieții sociale.

La 15 octombrie 2002 Curtea a examinat constituționalitatea art.II din Legea nr.1307-XV din 25 iulie 2002 "Cu privire la modificarea art.10 din Legea nr.845-XII din 3 ianuarie 1992 "Cu privire la antreprenoriat și întreprinderi" și art.21 din Legea nr.110-XIII din 18 mai 1994 "Cu privire la arme"(Hotărîrea Curții nr.39 din 15 octombrie 2002)* . Curtea a constatat că modificările operate de legiuitor se înscriu în dispozițiile constituționale, care stipulează că piața liberă, inițiativa economică, concurența loială sînt factorii de bază ai economiei, iar economia Republicii Moldova este economie de piață, de orientare socială, bazată pe proprietatea privată și pe proprietatea publică, antrenate în concurență liberă.

*M.O., nr. 146-148/27 din 31.10.2002.

Stabilind că, în conformitate cu art.126 alin.(2) din Constituție, statul trebuie să asigure reglementarea activității economice, libertatea comerțului și activității de întreprinzător, Curtea a relevat că modificările și completările operate în Legea nr.110-XIII prin Legea nr.1307-XV nu contrazic dispozițiile constituționale și cadrul legal în domeniu.

La 21 noiembrie 2002 Curtea a supus controlului constituționalității o serie de prevederi din Legea contenciosului administrativ nr.793-XIV

din 10 februarie 2000 cu modificările și completările operate prin Legea nr.726-XV din 7 decembrie 2001 și Legea nr. 833-XV din 7 februarie 2002 în aspectul corespunderii dispozițiilor contestate prevederilor Constituției și a recunoscut drept constituționale modificările și completările operate la Legea contenciosului administrativ, în particular în art. 4 lit. a), prin care actele administrative cu caracter individual, emise de Parlament, Președintele Republicii Moldova și Guvern, ce țin de alegerea, numirea și destituirea din funcțiile publice a persoanelor oficiale de stat se exceptează de la controlul judecătoresc în instanțele de contencios administrativ. Curtea a apreciat că ele nu contravin Constituției și Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale (Hotărîrea Curții nr. 46 din 21 noiembrie 2002)** .

**M.O., nr. 170-172/30 din 13.12.2002.

Totodată, Curtea a remarcat în Adresa expediată legislativului că, avînd în vedere că interpretarea legilor și asigurarea unității reglementărilor legislative pe întreg teritoriul țării este una din atribuțiile de bază ale Parlamentului, se impune o interpretare suplimentară a dispozițiilor art.4 lit.a) din Legea nr.793-XIV în sensul delimitării exprese a persoanelor oficiale de stat, exponente ale unui interes politic sau public deosebit.

Curtea a recunoscut de asemenea constituționale modificările operate în art. 10 lit. b); art. 13 alin. (1); art. 14 alin. (1) și alin. (3); art. 16 alin. (1) și alin. (3); art. 21; art. 24 alin. (2); art. 30 alin. (4) și art. 32 alin. (3) din Legea contenciosului administrativ nr. 793-XIV.

În aceeași hotărîre Curtea a recunoscut neconstituționale modificările și completările operate la art.4 lit.d) și g) din Legea nr.793-XIV, prin care s-a anulat dreptul de a ataca în instanța de contencios administrativ actele administrative abuzive ale comandamentului militar și actele de gestiune emise de autoritatea publică în calitate de persoană juridică, în legătură cu administrarea și folosirea bunurilor ce aparțin domeniului său privat, inclusiv a bunurilor proprietate colectivă.

Curtea a menționat că actele de aplicare a sancțiunilor disciplinare și de destituire din funcție a militarilor și a persoanelor cu statut militar sînt acte administrative, poartă caracter civil și că ele sînt pasibile examinării de către instanțele de contencios administrativ.

Curtea a declarat neconstituțional de asemenea pct. 6 din Legea nr. 833-XV din 7 februarie 2002, prin care în art. 25 alin. (3) din Legea contenciosului administrativ nr. 793-XIV cuvintele "pagubelor materiale și morale" au fost substituite cu sintagma "pagubei materiale".

Pe parcursul anului, în procesul exercitării jurisdicției constituționale, Curtea a dispus sistarea procesului privind controlul constituționalității unui șir de acte normative: subiectul și-a retras sesizarea, excepția de neconstituționalitate invocată a fost soluționată, obiectul sesizării excede competențelor subiectului cu drept de sesizare a Curții și alte motive legale. Astfel, Curtea a dispus sistarea procesului pentru controlul constituționalității:

- unor prevederi ale Tratatului între Republica Moldova și Ucraina cu privire la frontiera de stat și a Protocolului adițional la Tratat, semnate la Kiev la 18 august 1999;

- unor prevederi ale Legii nr. 786-XIII din 26 martie 1996 "Cu privire la faliment" și ale art. 362 din Codul de procedură civilă;

- unor prevederi din Legea nr. 461-XV din 30 iulie 2001 "Privind piața produselor petroliere" și a unor prevederi din Hotărîrea

Guvernului nr. 1027 din 1 octombrie 2001 "Cu privire la unele măsuri de implementare a Legii privind piața produselor petroliere";

- art. 11 alin. (3) și (4), art. 19 alin. (7) din Legea nr. 544-XIII din 20 iulie 1995 "Cu privire la statutul judecătorului" în redacția Legii nr. 373-XV din 19 iulie 2001 "Cu privire la modificarea și completarea unor acte legislative";

- unor prevederi din Hotărîrea Guvernului nr. 547 din 4 august 1995 "Cu privire la măsurile de coordonare și de reglementare de către stat a prețurilor (tarifelor)" și Anexei nr. 3 la această hotărîre.

Din sesizările depuse la Curte, prin care au fost contestate hotărîri ale Guvernului, 2 sesizări au fost examinate în fond și au fost declarate neconstituționale 3 hotărîri, 3 sesizări nu au fost acceptate spre examinare în fond, iar asupra a două sesizări Curtea a dispus sistarea procesului.

La 24 septembrie 2002 Curtea a examinat constituționalitatea hotărîrilor Guvernului nr.1009 din 27 septembrie 2001 "Cu privire la inspecția înainte de expediție a mărfurilor importate" și nr.1139 din 25 octombrie 2001 "Despre aprobarea Acordului privind prestarea serviciilor de inspecție înainte de expediție" și a constatat că acestea au fost adoptate prin derogare de la dispozițiile Constituției, fapt pentru care le-a apreciat drept neconstituționale (Hotărîrea Curții nr.35 din 24 septembrie 2002)* .

*M.O., nr. 135-136/23 din 03.10.2002.

În hotărîrea sa Curtea a relevat că, potrivit dispozițiilor constituționale, direcțiile principale ale activității economice externe sînt aprobate de Parlament, iar Guvernul are obligația de a asigura realizarea politicii interne și externe a statului și de a adopta hotărîri pentru organizarea executării legilor.

Pentru instituirea inspecției înainte de expediție a mărfurilor introduse în teritoriul Republicii Moldova era necesar ca Parlamentul să adopte o lege, prin care să stabilească norme juridice primare și generale cu caracter obligatoriu privind domeniul de aplicare a inspecției înainte de expediție, drepturile și obligațiile membrilor, procedurile de examinare.

Curtea a relevat de asemenea că prin unele dispoziții ale Acordului privind prestarea serviciilor de inspecție înainte de expediție Guvernul a încălcat unul din factorii principali ai economiei de piață - libertatea contractuală, a intervenit în sfera reglementării legislative, subordonînd raporturile ce țin de acest domeniu prevederilor Acordului.

În procesul examinării cauzei, Curtea a considerat, totodată, necesar să extindă controlul constituționalității și asupra prevederilor art.12 alin.(3) din Legea reglementării de stat a activității comerciale externe nr.1031-XIV din 8 iunie 2000, conform cărora modul de implementare a inspecției înainte de expediție îl stabilește Guvernul, și a constatat că acestea contravin Legii Supreme, care nu abilitază Guvernul cu dreptul de a stabili norme primare în domeniul raporturilor sociale ce necesită reglementare legală, motiv pentru care Curtea a apreciat aceste prevederi drept contrare principiului constituțional al separației puterilor în stat și le-a declarat neconstituționale.

La 18 aprilie 2002 Curtea a supus controlului constituționalității pct.2 din Hotărîrea Guvernului nr.1433 din 21 decembrie 2001 "Cu privire la măsurile de achitare a grîului achiziționat în anul 2001 de Direcția Generală pentru Rezervele Materiale" (Hotărîrea nr.21 din 18 aprilie 2002).*

*M.O. nr. 62/14 din 09.05.2002.

Curtea a constatat că, potrivit dispozițiilor constituționale, bugetul asigurărilor sociale face parte din bugetul public național și că orice propunere legislativă sau amendament care atrage majorarea sau reducerea cheltuielilor bugetare, poate fi adoptată numai după ce este acceptată de Guvern, aceasta însemnând că operarea de majorări și reduceri bugetare sau creditare se admite cu acceptul Guvernului, însă numai pe cale legislativă, prin avansarea de propuneri legislative și amendamente la proiectele de legi, și nu prin hotărâre de Guvern.

Curtea a apreciat că această problemă face obiectul de reglementare al unei legi organice și ține de competența Parlamentului, prin urmare, pct.2 din Hotărârea Guvernului nr.1433, prin care s-a dispus acordarea de către Casa Națională de Asigurări Sociale în bază de contract Direcției Generale pentru Rezervele Materiale a unui împrumut în valoare de 10 milioane lei cu rata anuală a dobânzii de cel mult 5%, contravine art.6, art.72 alin.(3) lit.j), art.102 alin.(2), art.130 alin.(1) și art.131 alin.(1) și alin.(4) din Constituție, motiv pentru care a declarat pct. 2 neconstituțional.

Trei sesizări, prin care au fost contestate Hotărârea Guvernului nr.718 din 10 iunie 2002, prin care a fost abrogată Hotărârea Guvernului nr.1375 din 10 decembrie 2001 cu scopul de a repune în vigoare Hotărârea nr.685 din 9 decembrie 1991; Hotărârea nr.1000 din 2 octombrie 2000 "Cu privire la crearea unor întreprinderi de stat în sectorul electroenergetic" și Hotărârea nr.718 din 10 iunie 2002 "Privind abrogarea punctului II din Hotărârea Guvernului nr.1375 din 10 decembrie 2001", nu au fost acceptate spre examinare în fond pentru motivul că nu țin de competența Curții Constituționale, actele contestate neavând caracter normativ. În deciziile pronunțate pe marginea acestor sesizări Curtea a subliniat că instanța de jurisdicție constituțională examinează numai chestiuni ce țin de competența sa, în exclusivitate probleme de drept.

II. AVIZE ASUPRA INIȚIATIVELOR DE REVIZUIRE A CONSTITUȚIEI (art.135 alin.(1) lit.c) din Constituție)

Pe parcursul anului de referință Curtea a emis patru avize și o decizie asupra unor proiecte de legi constituționale privind modificarea și completarea unor articole din Constituție.

Una din inițiativele de revizuire a Constituției a avut drept obiect modificarea și completarea art.17, art.18 și art.19 din Constituție (Avizul nr.1 din 12 februarie 2002)*.

*M.O., nr. 27-28/2 din 21.02.2002.

Analizând proiectul de lege constituțională sub raportul corespunderii lui art.142 din Constituție, Curtea a decis că proiectul de lege privind modificarea și completarea art.17, 18 și 19 din Constituție cu un șir de noi prevederi în linii mari nu depășește limitele de revizuire a Constituției.

Examinând propunerea de a se exclude norma restrictivă din art.18 alin.(1) al Constituției, care prevede că "cetățenii Republicii Moldova nu pot fi cetățeni ai altor state, decât în cazurile prevăzute de acordurile internaționale la care Republica Moldova este parte", și propunerea de a substitui în textul Constituției termenii "convenție internațională" și "condiții de reciprocitate" cu termenul "tratată internațională", Curtea a apreciat că în primul caz această modificare ar

conduce la instituirea pluralității de cetățenii, realizabilă în condițiile în care nu se va aduce atingere dispozițiilor constituționale privind caracterul suveran, independent și unitar al statului, precum și celor privind neutralitatea permanentă a statului, dispoziții care pot fi revizuite numai cu aprobarea lor prin referendum. Curtea a apreciat de asemenea că excluderea acestei norme restrictive va constitui un factor suplimentar de asigurare a dreptului omului la pluralitatea de cetățenii, cu atât mai mult cu cât acest drept este consacrat în art.14 și art.15 din Convenția europeană cu privire la cetățenie, la care Republica Moldova este parte. Referitor la propunerea de a se utiliza doar un singur termen de "tratat internațional", Curtea a menționat că această propunere se încadrează în limitele admisibile de revizuire a Constituției.

Totodată, Curtea a relevat că excluderea garanției constituționale cuprinse în art.17 alin.(2), potrivit căreia "nimeni nu poate fi lipsit în mod arbitrar de cetățenia sa și nici de dreptul de a-și schimba cetățenia", aduce atingere dreptului fundamental al omului la cetățenie. Acest principiu este prevăzut și în art.4 lit.c) din Convenția europeană cu privire la cetățenie și art.54 alin.(2) din Constituție.

Curtea a constatat de asemenea că excluderea din textul Constituției a dispoziției constituționale, potrivit căreia cetățenii străini și apatrizii pot fi extrădați "în temeiul hotărîrii instanței de judecată", ar conduce la diminuarea garanțiilor oferite cetățenilor străini, care, în baza art.19 din Constituție, au aceleași drepturi ca și cetățenii Republicii Moldova, cu excepțiile stabilite de lege. Acest argument în favoarea păstrării dispoziției constituționale în Legea Supremă derivă și din Convenția europeană cu privire la extrădare, adoptată la Paris la 13 decembrie 1957, ratificată prin Hotărîrea Parlamentului nr.1183-XIII din 14 mai 1997, în vigoare pentru Republica Moldova de la 31 decembrie 1997.

Curtea a relevat de asemenea că substituirea sintagmei "în temeiul hotărîrii instanței de judecată" cu sintagma "sau în condițiile stabilite de legea organică" ar elimina una din garanțiile constituționale de realizare a dreptului la cetățenie. O dispoziție constituțională nu poate fi substituită printr-o dispoziție a legii organice, întrucît în ierarhia actelor normative legile organice se află pe o treaptă inferioară față de legile constituționale și sînt subsecvente acestora.

Curtea a constatat de asemenea că excluderea garanției cuprinse în art.18 alin.(2) din Constituție, conform căreia cetățenii beneficiază de protecția statului în țară, contravine art.1 alin.(3) din Constituție, prin care se consfințește că demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane reprezintă valori supreme, sînt garantate și necesită să fie apărate atît în țară, cît și peste hotare.

Astfel, Curtea a apreciat că, în partea în care se propune excluderea alin.(2) din art.17, care prevede că "nimeni nu poate fi lipsit în mod arbitrar de cetățenia sa și nici de dreptul de a-și schimba cetățenia", a sintagmelor "în temeiul hotărîrii instanței de judecată" din art.17 alin.(4) și "atît în țară" din art.18 alin.(2), proiectul intră în contradicție cu prevederile art.142 alin.(2) din Constituție.

Prin Avizul nr.2 din 30 iulie 2002* Curtea s-a pronunțat asupra inițiativei de revizuire a Constituției, prin care se propunea o nouă redacție a art.72, care reglementează categoriile de legi, și a art.112 din Constituție, care se referă la autoritățile sătești și orășenești.

*M.O., nr. 115-116/22 din 08.08.2002.

Curtea a constatat că propunerea de revizuire a Constituției este conformă prevederilor art. 141 alin.(1) lit.b) din Constituție și că în partea referitoare la completarea art.72 din Constituție cu alin.(5) proiectul de lege constituțională poate fi prezentat Parlamentului spre examinare, ținându-se cont și de enunțurile din partea descriptivă a Avizului.

Examinînd propunerea de completare a art.72 din Constituție cu alin.(5), Curtea a constatat că, deși teoria generală a dreptului cunoaște și alte criterii de clasificare a legilor: în legi generale, speciale și excepționale, legi materiale și procedurale, legi permanente și temporare ș.a., împărțirea acestora în legi generale, legi speciale și legi excepționale nu se atestă în practica constituțională internațională.

Propunerea contrazice titlul și dispozițiile art.72 din Constituție, în care se stabilesc categoriile de legi după caracteristicile lor esențiale: conținutul reglementărilor, procedura de adoptare și forța juridică.

Caracterul general, special sau excepțional al dispozițiilor acestor legi, deși importante, nu le conferă, în viziunea Curții, prioritate, încît să fie evidențiate în categorii distincte în Constituție. Totodată, Curtea a arătat că introducerea unei astfel de clasificări în Constituție ar fi de natură să afecteze unitatea materiei constituționale, oportunitatea acestor modificări fiind de competența exclusivă a Parlamentului.

Propunerea privind modificarea art.112 din Constituție constă în excluderea din alin. (1) a cuvintelor "alese" și "aleși", iar din alin. (2) - a sintagmei "ca autorități administrative autonome".

Analizînd propunerea de a exclude din art.112 alin.(1) cuvintele "alese" și "aleși" în corelație cu art.142 din Constituție, care statuează limitele revizuirii Constituției, și în mod deosebit cu alin.(2) al acestuia, care prevede că nici o revizuire nu poate fi făcută dacă are ca rezultat suprimarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor sau a garanțiilor acestora, Curtea a constatat că modificările propuse aduc atingere drepturilor fundamentale ale cetățenilor de a alege și de a fi aleși și încalcă principiul eligibilității autorităților publice locale.

Curtea a constatat că dispozițiile proiectului de lege privind modificarea art.112 alin.(1) și alin.(2) din Constituție intră în contradicție cu însăși natura juridică și principiile de bază ale administrației publice locale, consacrate în capitolul VIII din Constituție, intitulat "Administrația publică". Potrivit legislației în vigoare, proiectul legii de modificare a Constituției nu poate avea un caracter general și nu poate fi rupt de esența și contextul altor articole din Constituție. La elaborarea proiectului de lege constituțională este necesar să se respecte principiul unității materiei, care presupune existența unui raport intrinsec între toate dispozițiile Constituției.

Curtea a relevat că modificările propuse la art. 112 din Constituție intră în contradicție și cu un șir de alte articole din Constituție - art.2 alin.(1), art.38 alin.(1), art.39 alin.(1) și art.109 alin.(1), prin care se proclamă că suveranitatea națională aparține poporului Republicii Moldova; dreptul de a alege și dreptul de a fi ales, implicit modul de alegere; că cetățenii Republicii Moldova au dreptul de a participa la administrarea treburilor publice nemijlocit, precum și prin reprezentanții lor; unul din principiile de bază ale administrării publice locale - cel al eligibilității autorităților administrației publice locale.

Curtea a menționat că propunerea de a exclude cuvântul "alese" din sintagma "consiliile locale alese" din art.112 alin.(1) face alogic alin.(3). Or, dacă nu se arată că consiliile locale sînt alese, nu are sens nici dispoziția privind modul de alegere a lor, ele putînd fi numite sau investite în funcție în alt mod.

Curtea a menționat că dispozițiile art.112 alin.(1) din Legea Supremă constituie o garanție a respectării principiului constituțional al eligibilității autorităților administrației publice locale, garanție ce nu poate fi nici eliminată, nici substituită printr-un act normativ inferior Constituției.

Cît privește propunerea de a exclude din art.112 alin.(2) din Constituție sintagma "ca autorități administrative autonome", Curtea a relevat că prin modificarea propusă consiliile locale și primarii sînt lipsiți de statutul de autorități administrative autonome, ceea ce, de fapt, înseamnă că ele vor fi lipsite de autonomie atît pe orizontală, cît și pe verticală.

Curtea a arătat că această propunere vine în contradicție cu principiul autonomiei locale, consfințit în art.109 alin.(1) din Constituție, care statuează că administrația publică în unitățile administrativ-teritoriale se întemeiază pe principiile autonomiei locale, ale descentralizării serviciilor publice, ale eligibilității autorităților administrației publice locale și ale consultării cetățenilor în probleme locale de interes deosebit. Art.109 alin.(2) din Constituție precizează că autonomia prevede atît organizarea și funcționarea administrației publice locale, cît și gestiunea colectivităților pe care le reprezintă.

Propunerea respectivă intră în contradicție și cu art.113 alin.(3) din Constituție, conform căruia raporturile dintre autoritățile publice locale au la bază principiile autonomiei, legalității și colaborării în rezolvarea problemelor comune.

În consecință, Curtea a constatat că în partea referitoare la modificarea art.112 alin.(1) și alin.(2) din Constituție proiectul de lege constituțională depășește limitele de revizuire a Constituției prevăzute de art.142 din Constituție.

Avizul nr. 3 din 26 noiembrie 2002* a avut în vedere proiectul de lege constituțională prin care se solicita modificarea art.88 lit.g) din Constituție, prin care se propunea investirea Președintelui țării cu competența de a acorda grade diplomatice de ambasador și de ministru plenipotențiar.

*M.O., nr. 161/29 din 03.12.2002.

Curtea a apreciat că inițiativa în cauză se încadrează în limitele revizuirii Constituției, prevăzute de art.142 din Constituție, proiectul legii constituționale corespunde exigențelor privind caracterul suveran, independent și unitar al statului și că modificările propuse nu vor conduce la suprimarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor sau a garanțiilor acestora prevăzute de Constituție.

Curtea a relevat de asemenea că inițiativa legislativă nu încalcă unitatea materiei constituționale, iar limitarea, extinderea și concretizarea unor atribuții ale instituțiilor constituționale este de competența exclusivă a Parlamentului, motive pentru care Curtea a avizat pozitiv proiectul de lege constituțională.

Un alt aviz al Curții Constituționale**, pronunțat la 28 noiembrie 2002, a avut drept obiect proiectul de lege constituțională pentru modificarea și completarea unor articole din Constituția Republicii Moldova, prin care se propunea modificarea art. 73 "Inițiativa legislativă", art. 110 "Organizarea administrativ-teritorială", art. 111

"Autoritățile unităților teritoriale autonome" și completarea Constituției cu art. 111/1 "Unitatea teritorială autonomă Găgăuzia".

**M.O., nr. 170-172/32 din 13.12.2002.

Curtea Constituțională a stabilit că proiectul de lege constituțională de revizuire a Constituției este conform prevederilor art. 142 alin. (2) din Constituție, potrivit cărora nici o revizuire a Constituției nu poate fi făcută dacă are ca rezultat suprimarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor sau a garanțiilor acestora, că proiectul legii constituționale nu depășește limitele revizuirii Constituției, prevăzute în art. 142 din Constituție, și poate fi prezentat Parlamentului pentru examinare în fond.

În avizul său Curtea a subliniat că, potrivit proiectului, Găgăuzia este o unitate teritorială autonomă cu un statut special. Avînd în vedere că, potrivit art. 2 din Carta Europeană a Autonomiei Locale, "principiul de autonomie locală trebuie să fie recunoscut în legislația internă și, pe cît e posibil, în Constituție", propunerile grupului de deputați nu contravin nici normelor internaționale.

Totodată, Curtea a menționat că, pentru a evita încălcarea principiului unității materiei, Parlamentul va trebui să examineze proiectul de lege constituțională în corelație cu alte proiecte de legi avizate de Curtea Constituțională anterior, or, în proiect se operează cu noțiunile "lege organică specială", "lege specială organică" și "persoane oficiale supreme", care nu sînt prevăzute în Constituție sau în alte legi. Contrar art. 14 din Constituție, care stipulează că capitala Republicii Moldova este orașul Chișinău, se utilizează termenul "municipiul Chișinău".

Prin decizia din 4 martie 2002 Curtea nu a admis spre examinare proiectul de lege privind modificarea art. 13 din Constituție, arătînd că la elaborarea acestuia au fost ignorate dispozițiile art.118, art.VII din Dispoziții finale și tranzitorii și alte articole din Constituție.

III. CONFIRMAREA REZULTATELOR ALEGERII PARLAMENTULUI (art.135 alin. (1) lit.e) din Constituție)

Pe parcursul anului ce s-a scurs, la demersurile Comisiei Electorale Centrale, Curtea a adoptat două hotărîri, prin care a validat mandatele a 5 deputați.

IV. RELAȚIILE CU PUBLICUL

În anul ce s-a scurs la Curte au fost depuse în total 105 petiții, dintre care cele mai multe - 23, ca și în anii precedenți, se referă la deciziile instanțelor judecătorești, celelalte vizînd diverse probleme ca recalcularea pensiilor, salariilor, indexarea depunerilor bănești, atribuirea cotelor de pămînt, abuzurile autorităților ș.a. Majoritatea petițiilor au fost trimise organelor de resort pentru examinare și soluționare, inclusiv Procuraturii Generale -13, Ministerului Justiției - 9, Ministerului Muncii și Protecției Sociale și Consiliului Superior al Magistraturii - cîte 3, Guvernului, Parlamentului, Ministerului Sănătății - cîte 2, Curții Supreme de Justiție, Curții de Apel, Inspectoratului Fiscal Principal de Stat - cîte 1. La 63 de petiționari li s-au dat explicațiile necesare.

Potrivit legislației în vigoare, toate ședințele Curții Constituționale sînt publice, asigurîndu-se accesul liber la ele al reprezentanților mass-media. Este constantă conlucrarea Curții cu mijloacele de informare în masă. În diverse ziare au fost publicate o

serie de materiale de problemă. Serviciul relații cu mass-media a remis Agenției de Stat Moldpres spre difuzare circa 80 de știri referitoare la activitatea Curții. Pe parcursul anului Curtea a organizat patru conferințe de presă, un briefing.

În anul 2002, cu sprijinul Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare - Programul Guvernare și Democrație - proiectul Consolidarea Sistemelor Judiciar și Legislativ în Moldova, a fost editată Culegerea de hotărâri și decizii ale Curții Constituționale adoptate în anul 2001.

Prin Hotărârea Curții Constituționale nr. 36 din 30 septembrie 2002, trimestrial, în limbile moldovenească și rusă, va fi editată revista "Justiția Constituțională". Apariția primului număr este preconizată pentru ianuarie 2003.

V. RELAȚIILE INTERNAȚIONALE ALE CURȚII CONSTITUȚIONALE

Curtea Constituțională din Republica Moldova participă activ la dezvoltarea jurisprudenței constituționale în spațiul european și cel francofon.

În calitate de membru cu drepturi depline al Asociației Curților Constituționale Francofone (ACCF), în iunie 2002 Curtea Constituțională a participat la cel de-al doilea seminar al corespondenților naționali ai ACCF de la Paris, Franța, prezentând raportul național "Eforturile Curții Constituționale depuse în vederea unei comunicări "punctuale".

Curtea Constituțională din Republica Moldova, ca și alte 39 de curți constituționale membre ale asociației, și-a adus contribuția la completarea bazei de date a ACCF. În 2002 au fost publicate în Buletinul nr.4 al ACCF două comunicate de presă în limba franceză.

În calitate de membru cu drepturi depline al Comisiei de la Veneția a Consiliului Europei, Curtea Constituțională prezintă sistematic (de trei ori pe an) rezumatele principalelor hotărâri (în limbile engleză și franceză) pentru a fi publicate în Buletinul de jurisprudență constituțională al Comisiei, care cuprinde rezumatele celor mai importante hotărâri ale curților constituționale membre.

Pe parcursul anului 2002 Curtea Constituțională a participat la diferite seminare, reuniuni și conferințe internaționale cu teme: "Rezolvarea conflictelor dintre puterea centrală și organele puterii legislative de către curțile constituționale", "Relațiile dintre curțile constituționale și instanțele judecătorești naționale, inclusiv independența în domeniu a jurisdicțiilor europene", "Revizuirea Statutului Comisiei de la Veneția, cooperarea curților constituționale prin Internet, publicarea Buletinului de jurisprudență constituțională.", "Instanțele judecătorești de recurs final: aspecte privind independența judiciară", "Independența și autoritatea puterii judiciare", "Problemele executării hotărârilor curților constituționale", "Justiția constituțională și problemele formării statului social", "Europa spre un spațiu de drept comun" ș.a.

La inițiativa Curții Constituționale, cu sprijinul financiar al Comisiei de la Veneția a Consiliului Europei, la 17-18 iunie 2002, la Chișinău a avut loc seminarul internațional cu genericul "Competențele Curții Constituționale și rolul ei în societate în lumina proiectului de lege cu privire la Curtea Constituțională". La lucrările seminarului au participat experți internaționali din Italia, România, Slovacia, Federația Rusă, ai Comisiei de la Veneția, persoane oficiale și specialiști în dreptul constituțional din Republica Moldova.

În anul ce s-a scurs Curtea Constituțională a dezvoltat relații de colaborare cu curțile constituționale din Azerbaidjan, China, Franța, Georgia, Germania, Kazahstan, România, Federația Rusă, Turcia, Ucraina, Uzbekistan.

În luna aprilie, cu suportul financiar al PNUD, judecătorii Curții au efectuat o vizită oficială în România. În cadrul întrevederilor cu judecătorii Curții Constituționale din această țară s-a produs un schimb fructuos de opinii pe marginea proiectului de lege cu privire la Curtea Constituțională din Republica Moldova.

La invitația Președintelui Comisiei Juridice a Adunării Reprezentanților Poporului din întreaga Chină, o delegație a Curții Constituționale a vizitat China. În cadrul acestei vizite oficiale delegația moldovenească a luat cunoștință de organizarea și funcționarea sistemului de drept și mecanismelor juridice din această țară.

În luna iunie, la Kiev a fost semnat Memorandumul de colaborare între Curtea Constituțională din Republica Moldova și Curtea Constituțională din Ucraina.

În anul de referință Președintele și judecătorii Curții Constituționale au avut întrevederi cu Ambasadorii Extraordinari și Plenipotențitari ai SUA, României, Republicii Populare Chineze, Ungariei și Ucrainei în Republica Moldova, cu Secretarul General al Consiliului Europei, cu experții Consiliului Europei, cu șeful și cu reprezentantul biroului ABA/CEELI Moldova, cu experții Băncii Mondiale și ai Consiliului Europei, cu noul șef al Reprezentanței ABA/CEELI Moldova și cu alte persoane oficiale.

VI. CONCLUZII

Prin întreaga sa activitate Curtea Constituțională se afirmă în conștiința publică ca o instituție plenar angajată în viața societății, aducându-și contribuția la opera de edificare a statului de drept.

Perceperea valorilor pe care se întemeiază sistemul de drept, democrația pluralistă, preeminența reglementărilor constituționale și a respectării drepturilor omului, atât în contextul dispozițiilor constituționale, cât și în jurisdicția constituțională, disponibilitatea și deschiderea pentru armonizarea cadrului legal național și aplicarea nemijlocită în soluționarea cauzelor a dispozițiilor actelor internaționale ce reglementează drepturile și libertățile fundamentale ale omului în consens cu dispozițiile Convenției Europene a Drepturilor Omului reprezintă principii de bază în activitatea Curții Constituționale a Republicii Moldova.

De menționat că, în afara unei imagini cantitative pe care ne-o oferă statisticile reproduse în prezentul raport, acestea permit o evaluare a calității controlului de constituționalitate exercitat de Curte în perioada de referință, o apreciere a eficienței protecției acordate de Curte în asigurarea respectării normelor legale în vigoare, a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, ținându-se seama că cea mai mare parte a sesizărilor au vizat, direct sau indirect, încălcarea acestora în procesul de legiferare.

Analiza hotărârilor, prin care Curtea a declarat neconstituționale unele acte sesizate în instanța de jurisdicție constituțională, scoate în evidență faptul că acestea au acoperit practic majoritatea principiilor constituționale, drepturilor și libertăților fundamentale consfințite în Legea Supremă: separația puterilor în stat, dreptul la proprietate, dreptul de a alege și de a fi ales, accesul la justiție, protecția proprietății private, protecția concurenței loiale, libertatea comerțului și activității de întreprinzător ș.a.

O problemă importantă, actuală și foarte mult discutată în legătură cu activitatea curților constituționale europene și, implicit, a Curții Constituționale a Republicii Moldova constituie eficiența justiției constituționale.

Evaluarea datelor statistice din ultimii ani de activitate a Curții

Constituționale ne permite să tragem concluzii care pot să prezinte interes pentru examinarea modului în care este înțeleasă și percepută ideea constituționalității actelor normative, precum și modul în care Curtea își exercită rolul de factor de echilibru între ramurile puterii în stat, de asigurare a supremației Constituției și de apărare a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

În 2002, în vederea consolidării independenței Curții Constituționale, Parlamentul a completat cu pct.4/1 Hotărîrea cu privire la clasificarea bugetară nr. 969-XIII din 24 iulie 1996.

Eforturile depuse în ultimii ani pentru ameliorarea situației privind executarea hotărîrilor Curții Constituționale au condus la reducerea substanțială a numărului de hotărîri ale Curții neexecutate de-a lungul anilor. Astfel, propunerile Curții, formulate în Adresa expediată la 21 ianuarie 2002 Președintelui Republicii Moldova, Parlamentului și Guvernului privind operarea neîntîrziată a unor modificări în Legea cu privire la Curtea Constituțională în vederea stabilirii unui mecanism concret de executare și de control asupra executării hotărîrilor Curții, prin care unele acte normative au fost declarate neconstituționale integral sau parțial, au fost susținute de către legislativ și, ca rezultat, la 14 iunie 2002 Parlamentul a operat o serie de modificări în Legea cu privire la Curtea Constituțională, prin care art.28 "Acțiunea actelor Curții Constituționale" a fost expus într-o redacție nouă, au fost adăugate două articole noi - art.28/1 "Obligația autorităților publice privind executarea actelor Curții Constituționale" și art.28/2 "Neexecutarea actelor Curții Constituționale".

Pentru executarea Legii nr. 1137-XV din 14 iunie 2002, Guvernul, prin Hotărîrea nr. 1662 din 23 decembrie 2002, a format mecanismul juridic privind modul de executare a hotărîrilor Curții Constituționale.

Mecanismul de executare și control asupra executării hotărîrilor Curții Constituționale se bazează nu numai pe reglementările legale în vigoare, ci și pe voința statului, în ansamblu, și a instituțiilor lui, în particular, de a acționa pentru asigurarea respectării literei și spiritului Constituției, pe sprijinul opiniei publice, al mijloacelor de informare în masă și al societății civile în ansamblu.

Astfel, ca rezultat al eforturilor conjugate ale Curții Constituționale, legislativului și executivului, putem constata o ameliorare certă a situației în ceea ce privește executarea hotărîrilor Curții. Dacă la 1 ianuarie 2002 erau neexecutate 20 de hotărîri ale Curții, inclusiv hotărîri din anii 1996-2000, la 1 ianuarie 2003 numărul hotărîrilor neexecutate s-a redus esențial.

Este mare numărul sesizărilor neacceptate spre examinare în fond. În anul de referință au fost depuse 51 de sesizări, dintre care 21 nu au fost acceptate spre examinare în fond.

Cele mai frecvente motive pentru care sesizările nu sînt acceptate spre examinare sînt nerespectarea regulilor de perfectare tehnico-juridică a sesizărilor, prevăzute de art.39 din Codul jurisdicției constituționale, potrivit căruia sesizarea trebuie să cuprindă obiectul și împrejurările pe care subiectul își întemeiază cerințele, expunerea normelor legale cu invocarea argumentelor prin care norma contestată contravine Constituției. Adeseori sesizările nu corespund, după formă și conținut, cerințelor de procedură a jurisdicției constituționale, în unele dintre ele lipsește legătura causală între prevederile contestate și normele constituționale, în baza cărora au fost formulate argumentele.

Unele sesizări au ca obiect probleme ce nu țin de competența Curții Constituționale, cum ar fi, bunăoară, invocarea unor coliziuni dintre normele legale, această problemă fiind de resortul Parlamentului.

O parte de sesizări nu au fost acceptate spre examinare în fond pentru motivul că obiectul lor excede competențelor în materie legal atribuite subiectului cu drept de sesizare a Curții Constituționale. Astfel, spre exemplu, avocatul parlamentar, potrivit legii, are dreptul să sesizeze Curtea Constituțională cu controlul constituționalității legilor și hotărârilor Parlamentului, decretelor Președintelui Republicii Moldova, hotărârilor și ordonanțelor Guvernului asupra corespunderii lor principiilor general-acceptate și actelor juridice internaționale cu privire la drepturile omului.

În argumentarea neconstituționalității actului contestat subiectul cu drept de sesizare (în cazul dat avocatul parlamentar) avea obligația să specifice drepturile constituționale care au fost restrânse prin actul sau norma contestate, să indice actele internaționale cu privire la drepturile omului cu care vine în contradicție actul sau norma contestate, lucru care lipsea în sesizările neacceptate.

Alte motive pentru care o serie de sesizări nu au fost admise spre examinare sînt următoarele: unele sesizări priveau probleme asupra cărora Curtea Constituțională se pronunțase anterior, reglementările legale în vigoare prevăzînd că în cazul în care Curtea Constituțională a pronunțat o decizie asupra unui act normativ (parțial sau integral) sesizarea repetată nu se admite; sesizarea a rămas fără obiect, ca rezultat al abrogării între timp a normei contestate; existența în sesizare a unor carențe de formă și conținut; sesizarea unor acte normative nepublicate în Monitorul Oficial și, prin urmare, conform reglementărilor legale, inexistente ș.a.

O altă dimensiune a activității jurisdicționale a Curții Constituționale constituie, în opinia noastră, contribuția ei la procesul de legiferare.

Adresa constituie actul prin intermediul căruia Curtea Constituțională, fără a se substitui organului legislativ, își exercită, potrivit dispozițiilor art. 79 alin.(1) din Codul jurisdicției constituționale, rolul său de "legislator pasiv", insistînd asupra unor lacune sau carențe existente în legislația în vigoare, datorate nerealizării prevederilor Constituției, sau asupra necesității de a se opera modificări în reglementările legale ce au făcut obiectul controlului de constituționalitate.

În anul 2002 Curtea Constituțională a adresat Parlamentului, Președintelui țării și executivului trei asemenea adrese.

La una dintre aceste adrese ne-am referit mai sus, în care s-a menționat despre executarea hotărârilor Curții Constituționale.

O altă adresă a fost expediată Parlamentului în legătură cu examinarea la 24 septembrie 2002 a cauzei privind controlul constituționalității unor prevederi ale Tratatului între Republica Moldova și Ucraina cu privire la frontiera de stat și a Protocolului adițional la Tratat, semnate la Kiev la 18 august 1999.

În urma examinării cauzei Curtea a decis să sisteze procesul, constatînd că reglementările naționale, care guvernează problemele tratatelor internaționale, conțin lacune și contradicții. Pentru eliminarea acestora Curtea a propus organului legislativ, în temeiul art. 79 alin.(1) din Codul jurisdicției constituționale, să examineze oportunitatea operării modificărilor necesare în legislația națională în vederea aducerii acestora în conformitate cu reglementările internaționale.

Cea de-a treia adresă a fost adoptată de Curtea Constituțională ca urmare a examinării sesizărilor prin care se solicita controlul constituționalității unor prevederi din Legea nr.726-XV din 7 decembrie 2001 pentru modificarea și completarea Legii contenciosului administrativ nr.793-XIV din 10 februarie 2000.

În procesul examinării sesizărilor Curtea a constatat că Legea contenciosului administrativ nr. 793-XIV, cu modificările și completările ulterioare, conține o serie de inadvertențe, care, în executarea dispozițiilor legii, ar putea conduce la încălcarea drepturilor constituționale ale cetățenilor.

Remarcînd că una din atribuțiile de bază ale Parlamentului este interpretarea legilor și asigurarea unității reglementărilor pe întreg teritoriul țării, Curtea a constatat că dispozițiile art. 4 lit. a) din Legea nr.793-XIV necesită o interpretare suplimentară în sensul delimitării exprese a persoanelor oficiale de stat, exponente ale unui interes politic sau public deosebit, oportunitate, care se circumscrie competenței exclusive a Parlamentului. În temeiul art.28/1 din Legea cu privire la Curtea Constituțională și art. 79 din Codul jurisdicției constituționale Curtea a solicitat Parlamentului să examineze această adresă.

Președintele
Curții Constituționale

Victor PUȘCAȘ